УДК: 05.334:336.71:004.738.5(477)

Світлана Кропельницька
кандидат економічних наук, доцент,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна
svitlana.kropelnytska@pnu.edu.ua,
ORCID ID: 0000-0003-4992-9550
Зоряна Криховецька
кандидат економічних наук, доцент,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна
zoriana.krykhovetska@pnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-0028-1960

ІННОВАЦІЇ У ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГАХ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ЖІНОК-ПІДПРИЄМИЦЬ В УКРАЇНІ

Svitlana Kropelnytska
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Carpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
Zoriana Krykhovetska
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Carpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine

INNOVATIONS IN FINANCIAL SERVICES AS A TOOL TO SUPPORT WOMEN ENTREPRENEURS IN UKRAINE

Анотація. *У роботі досліджено роль інновацій у фінансових послугах як інструменту підтримки жінок-підприємиць в Україні в період 2022–2024 років. Проаналізовано стан доступу жінок до фінансових ресурсів, основні бар›єри фінансування та можливості, створені завдяки цифровим інструментам, мікрокредитним програмам, краудфандингу, грантовим проєктам і фінтех-стартапам. Розкрито виклики, пов'язані з регуляторними обмеженнями, низькою цифровою обізнаністю та інституційними бар'єрами. Визначено пріоритетні напрямки розвитку фінансової інклюзії жінок через інноваційні сервіси та запропоновано рекомендації для державних і фінансових інституцій щодо посилення підтримки жіночого підприємництва. Доведено, що фінансові інновації є потужним драйвером економічної активності жінок і фактором стійкого економічного розвитку України.*

***Ключові слова**: фінансові інновації, жіноче підприємництво, цифровий банкінг, мікрокредитування, краудфандинг, фінансова інклюзія, фінтех, гендерна рівність*

***Abstract.** This chapter explores the role of financial service innovations as a tool to support women entrepreneurs in Ukraine during 2022–2024. The study analyzes the current state of women's access to financial resources, identifying major barriers to financing and opportunities created by digital banking tools, microcredit programs, crowdfunding initiatives, grant projects, and fintech startups. It highlights the challenges arising from regulatory restrictions, digital literacy gaps, and institutional barriers. The analysis underscores that although Ukrainian women have demonstrated remarkable adaptability and resilience during wartime conditions, systemic obstacles persist, particularly in accessing large-scale financing and venture capital. The chapter emphasizes the critical role of innovative financial instruments in enhancing financial inclusion for women entrepreneurs. Initiatives such as online banking, mobile financial applications, digital grant platforms, and the development of peer-to-peer lending platforms have expanded financial accessibility for women, especially in rural areas and among vulnerable groups. Special attention is given to the impact of public programs like Diia.Business and government-backed grant schemes, which have significantly contributed to supporting women-led businesses during the recovery period. Recommendations are provided for policymakers and financial sector stakeholders to further promote financial innovations, deregulate and liberalize the fintech environment, invest in digital financial education, and establish gender-sensitive banking practices. The study concludes that investing in women's financial inclusion through innovations is a strategic priority for Ukraine's post-war recovery and economic growth, aligning with global trends and sustainable development goals. Empowering women entrepreneurs not only narrows the gender gap but also contributes substantially to national GDP, as evidenced by international research. The proposed measures aim to foster an inclusive financial ecosystem, promote entrepreneurial activity among women, and drive long-term socio-economic progress in Ukraine.*

***Key words**: financial innovations, women entrepreneurship, digital banking, microcrediting, crowdfunding, financial inclusion, fintech, gender equality*

Вступ. Жіноче підприємництво відіграє дедалі більшу роль у соціально-економічному розвитку України, особливо в умовах останніх років. Після початку повномасштабної війни у 2022 році частка жінок серед нових підприємців значно зросла: за даними Міністерства цифрової трансформації, з початку 2023 року кожен другий новостворений приватний підприємець в Україні – жінка [1]. Ця тенденція підкреслює нагальну потребу в механізмах підтримки та фінансування жіночих бізнесів. Разом з тим доступ до фінансів залишається одним з найбільших викликів для підприємців – жінки відчувають ці проблеми гостріше, ніж чоловіки [2]. Традиційно жінки-підприємиці стикаються з труднощами у отриманні банківських кредитів через брак застави, коротшу кредитну історію чи упередження. За оцінками досліджень у ЄС, лише близько 10% жінок-підприємиць звертаються за банківським фінансуванням, що суттєво менше порівняно з чоловіками [2]. В Україні ситуація подібна: багато жінок покладаються на власні заощадження або

підтримку родини при запуску бізнесу, що обмежує масштаби та зростання їхніх підприємств. Тому впровадження інновацій у фінансових послугах розглядається як ключовий інструмент подолання гендерного розриву в доступі до капіталу та стимулювання жіночого підприємництва.

Фінансові інновації – це нові інструменти, технології та підходи у сфері фінансів (фінтех), які покращують доступність та ефективність фінансових послуг. До них належать, зокрема, цифровий банкінг і мобільні застосунки, системи онлайн-платежів, краудфандингові платформи, мікрокредитні програми, блокчейн-рішення, цифрові валюти тощо. В усьому світі такі інновації вже зарекомендували себе як чинник фінансової інклюзії вразливих груп, включно з жінками-підприємницями [3; 2]. Для українських реалій питання фінансових інновацій набуває особливої актуальності: по-перше, через потребу відновлення економіки та підтримки малого бізнесу в умовах війни, а по-друге – через високий рівень диджиталізації українського суспільства. Україна має розвинуту інфраструктуру цифрового банкінгу – наприклад, мобільним застосунком Privat24 користуються близько 15 мільйонів українців [4], а перший вітчизняний необанк Monobank вже залучив понад 8 мільйонів клієнтів [5]. Це створює сприятливе підґрунтя для розширення доступу жінок до фінансових ресурсів за допомогою сучасних технологій (рис. 1). Відповідно, дослідження сфокусоване на тому, як інноваційні фінансові послуги можуть стати інструментом підтримки жінок-підприємиць в Україні.

Рис. 1. Кількість користувачів провідних цифрових банківських платформ в Україні (Privat24 та Monobank)

Джерело: створено на основі статистичних даних ПриватБанку та Monobank [4; 5]

Метою цього підрозділу є аналіз поточного стану та перспектив використання фінансових інновацій для подолання бар'єрів, з якими стикаються жінки-підприємниці при доступі до фінансових послуг в Україні. Завданнями дослідження є: проаналізувати результати впровадження окремих інноваційних фінансових інструментів у 2022–2024 рр. (цифрового банкінгу, краудфандингу,

мікрофінансування, програм грантового фінансування тощо) на участь жінок у підприємництві; визначити основні перешкоди на шляху впровадження цих інновацій; та сформулювати висновки і пропозиції щодо посилення ролі фінансових інновацій у підтримці жінок-підприємниць.

Проблематика доступу жінок-підприємиць до фінансування і засобів його покращення широко висвітлюється у міжнародних та українських дослідженнях. Згідно з оглядом Європейського інвестиційного банку, жінки у всьому світі стикаються з системним дефіцитом фінансування: жінки-засновниці отримують лише близько 1–2% венчурного капіталу (наприклад, у 2021 році – близько 2% у США та 1% у Європі) [2], а решта змушені покладатися на власні ресурси. Це свідчить про існування значного гендерного розриву у фінансуванні бізнесу. За даними глобального дослідження Світового банку, загальний обсяг незадоволеного попиту жінок-підприємців на фінансування оцінюється у $1,7 трлн по всьому світу [6]. В багатьох країнах сформувалися спеціальні програми для його скорочення – зокрема, ініціатива Women Entrepreneurs Finance Initiative (We-Fi) за підтримки Світового банку, що з 2017 року мобілізувала понад $1 млрд на потреби жінок-підприємців у різних країнах [7]. Успішні приклади включають мікрофінансові програми (як-от Grameen Bank у Бангладеш), які надали мільйонам жінок позики для започаткування малого бізнесу, та розвиток мобільних фінансових сервісів (наприклад, M-Pesa у Кенії), що підвищили фінансову інклюзію жінок у сільській місцевості [8]. Теоретичні та практичні напрацювання вказують, що поєднання фінансових інновацій (цифрових продуктів) зі спеціалізованими програмами підтримки може суттєво зменшити гендерні розриви у підприємництві [3]. В українському контексті питання підтримки жінок у бізнесі привертає увагу дослідників останні роки, особливо на тлі євроінтеграційних процесів та зобов'язань щодо забезпечення рівних можливостей. Кропельницька С. (2024) у своїй роботі виокремлює фінансові бар'єри як головні перешкоди на шляху розвитку жіночого підприємництва в Україні [9]. Зокрема, лише незначна частка підприємиць змогла отримати банківський кредит на прийнятних умовах. Опитування, проведене Київською школою економіки у співпраці з урядовими структурами на початку 2024 року, дало комплексну картину потреб та проблем українських жінок-підприємиць [1]. Середній портрет учасниці опитування – 36-річна власниця малого бізнесу з досвідом близько 6 років, яка має низький рівень довіри до держави і фінансових установ. Довіра до банківського сектора вкрай невисока: багато жінок відзначили, що побоюються брати кредити через високі відсоткові ставки та ризик заборгувати. За результатами цього дослідження, 57% опитаних бізнесвумен зіштовхувалися з проявами гендерної дискримінації у бізнес-середовищі – зокрема, у вигляді упередженого ставлення інвесторів чи партнерів, сумнівів у їхніх компетенціях, недооцінки як керівників. Це свідчить про те, що проблеми доступу до фінансів для жінок є комплексними: вони включають і суто економічні чинники (нестача капіталу, труднощі з кредитуванням), і соціально-культурні стереотипи.

Разом з тим, література відзначає і позитивні зрушення. Український уряд та міжнародні організації започаткували ряд ініціатив, спрямованих на розширення економічних можливостей жінок. Приміром, ЄБРР з 2016 року реалізує в Україні програму Women in Business, яка пропонує жінкам-підприємицям тренінги з фінансової грамотності, консалтинг та полегшений доступ до кредитів через партнерські банки [10]. Завдяки цій програмі було відкрито кредитні лінії на суму понад €110 млн для фінансування бізнесів, очолюваних жінками [11]. Схожі зусилля докладають і інші донори: наприклад, USAID та Український жіночий фонд надають гранти малим бізнесам, очоленим жінками, а Міжнародна фінансова корпорація (IFC) підтримує розвиток фінтех-стартапів, заснованих жінками. У 2022–2023 рр. в межах державної програми «єРобота» (гранти на власну справу) жінки отримали близько 50–55% від усіх грантів на запуск малого бізнесу [1]. Це свідчить про те, що за належної підтримки жінки активно залучаються до підприємництва і генерують нові бізнес-ідеї навіть у складних умовах воєнного часу.

Окремий напрям літератури стосується інноваційних фінансових технологій (fintech) та їхнього впливу на гендерну фінансову інклюзію. Ряд досліджень вказує, що поширення цифрових фінансових сервісів сприяє залученню жінок до економіки, оскільки знижує бар'єри, пов'язані з фізичним доступом до банків чи упередженістю персоналу [3]. Цифровий банкінг і мобільні гаманці дозволяють жінкам керувати фінансами самостійно та конфіденційно, що особливо цінно у консервативних спільнотах. Краудфандингові платформи відкривають можливість отримати стартовий капітал від широкої аудиторії інвесторів, минаючи традиційні фінансові інституції – це може бути виходом для жінок, яким відмовили банки. Мікрокредитні програми та кредитні спілки часто орієнтовані саме на жінок у сільській місцевості або з вразливих груп, пропонуючи позики на пільгових умовах. Прикладом успіху є глобальна платформа Kiva, через яку українські підприємниці також залучають безпроцентні позики від доброчинців по всьому світу. На думку дослідників, фінтех-продукти можуть стати «великим вирівнювачем» (great equalizer) можливостей для жінок, якщо поєднані з програмами підвищення цифрової грамотності [3].

Отже, огляд джерел демонструє, що проблема забезпечення жінок-підприємниць фінансовими ресурсами є актуальною і багатовимірною. Існує значна доказова база щодо ефективності інноваційних фінансових підходів для її вирішення.

Результати. Розширення доступу до фінансування через інноваційні продукти є необхідним та перспективним напрямом розвитку жіночого підприємництва. Одним з найважливіших ефектів фінансових інновацій є спрощення доступу до капіталу для тих, хто раніше був обмежений у фінансуванні. Для українських жінок-підприємиць це має ключове значення, адже традиційно вони відчували брак зовнішнього фінансування для старту та розвитку бізнесу. Інноваційні фінансові продукти, що з'явилися в Україні останніми роками, почали змінювати цю ситуацію.

По-перше, розвинувся сегмент мікрокредитування та мікрофінансових організацій, орієнтованих на малий бізнес. Мікрокредити – це відносно невеликі позики на короткий строк, які надаються під спрощені вимоги. В Україні діють програми мікрокредитування за підтримки державних банків (наприклад, Ощадбанк пропонує пільгові кредити для малого бізнесу жінок) та міжнародних фондів. У

2023 році було відзначено, що понад 30% від загальної кількості мікропозик спрямовано на проєкти, започатковані жінками (за внутрішніми оцінками банків). Хоча мікрокредити мають вищі відсоткові ставки, ніж традиційні кредити, вони доступніші для жінок, котрі не мають значної застави чи кредитної історії. Наприклад, глобальна ініціатива Kiva спільно з українськими партнерами профінансувала сотні жіночих бізнесів на селі – середній розмір такої позики становить $1000–3000, і вона видається під довіру (peer-to-peer lending). Подібні продукти значно розширили фінансовий горизонт для підприємиць: тепер, замість відкласти ідею через брак грошей, вони можуть отримати стартовий капітал онлайн за кілька днів.

По-друге, на арену вийшли краудфандингові платформи як альтернатива банківським позикам. Українські підприємці почали використовувати світові платформи на кшталт Kickstarter, Indiegogo, а також з'явилися місцеві – Спільнокошт, GoFundEd (спеціалізована на освітніх проєктах) тощо. Для жінок, які працюють у креативних індустріях, соціальному підприємництві, краудфандинг став не лише джерелом коштів, а й перевіркою бізнес-ідеї. За оцінками, у 2022–2023 рр. частка бізнесів, що фінансуються через краудфандинг, зросла, але поки залишається невеликою – за різними даними, менше 5% підприємств в Україні пробували цей шлях. Це обумовлено новизною явища та низькою обізнаністю. Водночас успішні прецеденти є: наприклад, проєкт жінки-винахідниці з України, що створює екологічні дитячі іграшки, залучив через Kickstarter понад $20 тис. від іноземних доброчинців, отримавши значно більше, ніж зміг би розраховувати через місцевий банк. Таким чином, інноваційні моделі фінансування, що не потребують традиційної інфраструктури, відкривають жінкам-підприємицям доступ до глобального капіталу і аудиторії. Хоча їх популярність поки обмежена, потенціал для зростання значний за умов поширення інформації та успішних кейсів.

По-третє, грантові та змішані фінансові продукти активно використовувалися для підтримки бізнесу під час війни і в період відновлення. Гранти – це безповоротна фінансова допомога, що надається або державою, або донорами на конкурсній основі. У 2022–2023 рр. діяла урядова грантова програма «Своя справа», в рамках якої видавалися гранти до 250 тис. грн на запуск малого бізнесу. Жінки стали одними з головних бенефіціарів: за офіційними звітами, 55% отримувачів грантів – жінки [1]. Окрім державних, були й міжнародні гранти: ЄС фінансував проєкт EU-4Business з бюджетом €4 млн, спрямований на підтримку жіночого підприємництва в Україні, а агенції ООН надавали міні-гранти внутрішньо переміщеним особам-жінкам для започаткування власної справи. Інноваційність цих програм полягала у поєднанні фінансової підтримки з навчальними компонентами та менторством. Наприклад, у межах грантової програми «Власна справа» запускалось навчання з основ бізнес-планування на платформі Дія.Бізнес, і успішне проходження курсу було умовою отримання гранту. Це сприяло тому, що до 35% жінок, які пройшли таке онлайн-навчання, змогли залучити грантове фінансування протягом року (за внутрішніми оцінками Мінцифри). Інноваційні фінансові послуги тут відіграли роль інструменту доставки – подача заявок, навчання, звітність здійснювалися онлайн через сучасні платформи, що зробило гранти доступнішими для жінок по всій країні.

Цифрові платформи та фінансова інклюзія жінок є ще одним прогресивним трендом. Швидка диджиталізація фінансового сектора України створила передумови для ширшого залучення жінок до користування банківськими та інвестиційними продуктами. Якщо раніше географічна віддаленість чи брак часу могли стримувати жінок (особливо тих, хто поєднує бізнес з сімейними обов'язками) від відвідування банку, то тепер більшість операцій можна зробити онлайн. В результаті, цифрові фінансові платформи стали ключовим інструментом підвищення фінансової інклюзії жінок-підприємиць.

Передусім це стосується онлайн-банкінгу та мобільних застосунків. За статистикою, приблизно 50% жінок-підприємців в Україні активно використовують інтернет-банкінг у повсякденній діяльності бізнесу (розрахунки з постачальниками, оплата податків, отримання платежів від клієнтів тощо). Такі популярні застосунки, як Privat24, Monobank, Ощад 24/7, забезпечують жінкам швидкий доступ до рахунків без необхідності фізично відвідувати відділення банку. Це особливо важливо для тих, хто мешкає у сільській місцевості або зонах, де банківська інфраструктура обмежена. Досвід впровадження повноцінних цифрових банків (необанків) в Україні показав, що жінки клієнти цінують зручність і прозорість сервісу. Monobank, який повністю функціонує через смартфон, звітував, що 40% його клієнтської бази складають жінки, багато з яких ведуть підприємницьку діяльність. Таким чином, інтуїтивно зрозумілі цифрові інтерфейси та доступ 24/7 зменшують «цифровий розрив» між статями у користуванні фінпослугами.

Ще один успішний приклад – державна онлайн-платформа Дія.Бізнес, запущена як частина цифрової екосистеми «Дія». Вона стала «єдиним вікном» для підприємців, де можна отримати безкоштовні консультації, пройти навчальні курси, знайти інформацію про гранти та кредити. За 2023 рік послугами платформи Дія.Бізнес скористалися понад 72 000 українців [1], значну частку з них становлять жінки. На порталі навіть створено окремий розділ, присвячений жіночому підприємництву, що пропонує історії успіху, поради та можливості нетворкінгу. За даними Мінцифри, 47% підприємниць з опитування КШЕ зазначили, що користуються ресурсами Дія.Бізнес для розвитку свого бізнесу (консультації, онлайн-курси, пошук фінансових можливостей) [12]. Цікаво, що серед тих, хто активно взаємодіє з платформою, спостерігається вищий рівень довіри до державної підтримки, ніж серед тих, хто не користується – це побічно вказує на ефект включеності: цифровий контакт з держсервісом знижує бар'єри недовіри. Водночас залишається виклик з охопленням сільських жінок: лише 39% підприємиць у селах знають і користуються Дія.Бізнес [12], отже потрібна ширша промоція і адаптація сервісів до їхніх потреб (наприклад, простіші консультації з базових фінансових питань).

Не можна не згадати і про відкриті дані та онлайн-сервіси державних органів, які полегшили підприємництво для жінок. Введення онлайн-реєстрації ФОП (фізичних осіб-підприємців) через портал Дія дозволило багатьом жінкам швидко і без бюрократії розпочати власну справу – за останні два роки тисячі жінок скористалися цією можливістю. Так само, онлайн-кабінет платників податків спростив подання звітності, що економить час, який можна присвятити розвитку бізнесу. Електронні послуги митниці, ліцензування тощо теж опосередковано допомагають підприємцям обох статей, але для жінок, які часто несуть подвійне

навантаження (робота і сім'я), скорочення часових витрат на бюрократію є більш відчутним благом.

Таким чином, цифрові платформи виконують інклюзивну функцію, роблячи фінансові послуги більш доступними, швидкими і дружніми для користувачок. Це знижує бар'єри входу в підприємництво: жінка може відкрити рахунок чи зареєструвати бізнес онлайн, отримати мікропозику на картку за кілька хвилин, проконсультуватися з експертом не виходячи з дому. Усе це підвищує її конкурентоспроможність та впевненість. В підсумку, поширення цифрових фінансових сервісів в Україні в 2022–2024 рр. стало одним з чинників, що підтримали бум жіночого підприємництва навіть під час кризи.

На порядку денному підтримки розвитку жіночого бізнесу зявилися альтернативні фінансові інструменти: від е-гривні до fintech-стартапів. Серед інноваційних тенденцій у фінансовій сфері, які потенційно вплинуть на підтримку підприємиць, варто відзначити появу новітніх фінтех-рішень. Україна слідкує за глобальними трендами – впроваджуються технології блокчейн, розвивається цифрова валюта центрального банку, зростає екосистема фінтех-стартапів. Жінки, як і чоловіки, можуть отримати вигоду від цих новацій, але важливо, щоб нові можливості були для них доступними та зрозумілими.

Одним з помітних проєктів НБУ є підготовка до запуску електронної гривні (е-гривні) – цифрової валюти центрального банку. Е-гривня покликана доповнити готівковий та безготівковий обіг, надаючи громадянам і бізнесу новий спосіб розрахунків – миттєвий, безпечний та прозорий. Потенційний вплив на підприємництво може бути значним: поява е-гривні здатна знизити транзакційні витрати (комісії), спростити платежі та забезпечити більшу довіру до онлайн-розрахунків. Жінки-підприємиці, особливо ті, що ведуть торгівлю в інтернеті, отримали інструмент для гарантованого отримання оплати від клієнтів без посередників. Крім того, смарт-контракти на основі блокчейну, які можуть застосовуватися з е-гривнею, здатні автоматизувати виконання фінансових зобов'язань (наприклад, орендна плата, виплата бонусів інвесторам) – це зменшує ризики невиконання контрактів, що часто турбує малий бізнес. Станом на 2024 рік е-гривня ще перебуває на стадії пілотних проєктів, але її розвиток відстежується спільнотою підприємців. Українські підприємиці входять до числа прогресивних користувачів крипто- і цифрових валют: за даними USAID, близько 8% МСБ, що належать жінкам в Україні, вже приймали оплату в криптовалюті у 2023 році (здебільшого це ІТ-послуги та онлайн-торгівля). Це свідчить про готовність опановувати нові інструменти задля розширення ринків і залучення клієнтів з-за кордону.

Водночас, українська фінтех-індустрія сама стає сферою докладання сил жінок-підприємниць. Згідно з даними Асоціації фінтех-компаній (UAFIC), станом на початок 2023 року в Україні налічувалося 256 фінтех-компаній, з яких 16% мають жінок серед засновників [13]. Хоча частка жінок-фаундерів поки невисока, вона поступово зростає (для порівняння: у 2018 році цей показник був близько 10%). Українські фінтех-стартапи, очолювані жінками, працюють у різних напрямах – від мобільних платежів і бухгалтерських SaaS-рішень до платформ взаємного кредитування. Проблема, з якою вони стикаються – дефіцит інвестицій: венчурний капітал в Україні так само обережний щодо жінок-засновниць, як і глобально. За даними того ж каталогу UAFIC, 79%

фінтех-компаній в Україні фінансуються виключно власним коштом (без залучення інвесторів) [13], що особливо характерно для «жіночих» стартапів. Це означає, що засновницям доводиться покладатися на особисті заощадження або невеликі гранти/призи від хакатонів. Проте ситуація поступово змінюється: з'являються акселератори і фонди, орієнтовані на підтримку жіночих стартапів. Наприклад, у 2023 році в Україні було проведено спеціальну акселераційну програму Female Founders in Fintech, де 10 команд на чолі з жінками отримали менторство і можливість презентувати проекти інвесторам. Подібні ініціативи – теж частина фінансових інновацій, адже вони впроваджують нові моделі інвестування (венчур з врахуванням гендерної рівності, краудінвестинг тощо). У перспективі, коли фінтех-сектор України інтегрується у європейський ринок, жінки-підприємиці зможуть легше залучати кошти через спеціалізовані програми ЄС для жінок в технологіях.

Нарешті, варто згадати про напрям сталого фінансування та «зелених» інвестицій, що теж є інноваційним для українського фінринку і відкриває окремі можливості для підприємиць. Ідея полягає в поєднанні цілей сталого розвитку (як-от боротьба зі зміною клімату, енергоефективність) з підтримкою бізнесу. У 2023 році почали діяти фонди на кшталт EU Green Recovery Fund, які співфінансують проекти «зеленої» модернізації бізнесу. Жінки-підприємиці, що працюють у сферах екологічних інновацій, отримали доступ до цільових грантів і дешевих кредитів. Наприклад, проєкт «Green Energy Women» у 2023 р. отримав грант $50 тис. на розробку сонячних панелей для сільських домогосподарств – це ініціатива жінки-інженера, яка змогла переконати донорів у важливості свого стартапу. Такі приклади поки поодинокі, але демонструють, що перетин фінансових та технологічних інновацій створює нові ніші, де жіноче лідерство може проявити себе. Очікується, що обсяги фінансування сталих проектів зростатимуть: загалом у 2023 році на «зелені» гранти для українського бізнесу (як жіночого, так і чоловічого) було спрямовано понад $120 млн донорської допомоги.

Незважаючи на значні позитивні зрушення, існує ряд перешкод, що стримують повну реалізацію потенціалу фінансових інновацій у підтримці жінок-підприємиць. Ці бар'єри мають як інституційний, так і соціально-економічний характер.

Насамперед, є ряд регуляторних обмежень та бюрократія. Хоча Україна і рухається до впровадження європейських регуляцій (PSD2, Open Banking), поки фінансове регулювання залишається відносно консервативним. Наприклад, відсутність закону про відкритий банкінг гальмує інтеграцію фінтех-сервісів з банківськими даними клієнтів, що обмежує можливість створення персоналізованих продуктів для підприємиць (як-то автоматизований аналіз кредитоспроможності за даними рахунків тощо). Більше того, традиційні вимоги банків (пакет документів, підтвердження доходів) часто не пристосовані до реалій малого жіночого бізнесу. Деякі жінки, особливо з числа переселенців чи тих, хто починає справу вперше, не можуть надати всіх формальних підтверджень, через що стикаються з відмовами банків. За даними опитування українських фінтех-компаній, 43% респондентів назвали зарегульованість та законодавчі перепони головним викликом для розвитку ринку. Отже, поки регуляторне середовище не стане більш гнучким та інноваційним, потенціал фінансових новацій буде реалізований не повністю. Держава має

зробити кроки назустріч – наприклад, спростити процедури ліцензування нових фінансових послуг, запровадити регуляторні платформи для тестування фінтех-рішень, спростити вимоги до мікрокредитування. Це дозволить швидше запускати продукти, корисні для жінок (того ж відкритого банкінгу, P2P-кредитування тощо).

Наступним бар'єром є низька обізнаність та цифрова нерівність. Не всі жінки-підприємниці однаково готові скористатися фінансовими інноваціями. Існує проблема цифрового розриву: частина підприємиць, особливо старшого віку або з сільської місцевості, недостатньо обізнані у сучасних технологіях чи просто не довіряють їм. За даними Держстату, близько 20% населення України не користуються регулярно Інтернетом, і серед цієї категорії переважають жінки старше 50 років та мешканки. Це означає, що певна частина потенційних бенефіціарів інновацій залишаються осторонь. Наприклад, жінка на селі може не знати про існування краудфандингу або побоюватися здійснювати онлайн-платежі. І навіть молоді підприємниці не завжди поінформовані про всі нові можливості – опитування 2023 р. показало, що більшість (понад 70%) взагалі не чули про е-гривню чи блокчейн, окрім як у загальних рисах. Цю проблему намагаються вирішити через освітні програми. У 2021–2022 рр. були ініціативи з підвищення фінансової грамотності жінок (зокрема, проект USAID «Жінки власниці бізнесу»), але їх охоплення поки що недостатнє. Недостатній рівень знань і навичок у сфері фінансів та технологій залишається бар'єром, тому що навіть при наявності доступних сервісів жінки можуть ними не скористатися або зробити помилки (напр., стати жертвою онлайн-фроду). Тому література наголошує: поряд із впровадженням фінновацій необхідно активно проводити навчання – тренінги, інформаційні кампанії, створювати прості інструкції і успішні приклади. Це має бути пріоритетом як для уряду, так і для громадських організацій.

Серйозною перешкодою для розвитку жіночого підприємництва є відсутність забезпечення та інвестицій. Одним з найскладніших для вирішення є питання забезпечення кредитів та доступу до капіталу в більшому обсязі. Інновації типу мікрокредитів гарні для старту, але коли бізнес жінки хоче масштабуватися, йому потрібні значніші кошти – банківський кредит або інвестиція. І тут жінки досі програють. Банки, як і раніше, часто вимагають ліквідну заставу, якої у підприємиць може не бути (особливо якщо майно оформлене на чоловіка чи родичів). Венчурні інвестори також обережні: у високотехнологічних галузях частка жінок-засновниць все ще низька (в Україні жінки складають приблизно 18% фаундерів серед стартапів у технологіях [14]). Відповідно, гендерний розрив у інвестуванні зберігається. У 2023 р. з понад $500 млн венчурних інвестицій, залучених українськими стартапами, лише незначна частка припала на компанії, очолювані жінками (оцінки варіюються, але приблизно 5–7%) [2]. Якщо говорити про бар'єри з точки зору самих жінок, то вони часто не наважуються звертатися за фінансуванням до банків чи фондів, передбачаючи відмову. Явище «відмови від звернення» було зафіксоване дослідженнями: жінки-підприємиці частіше, ніж чоловіки, самі вирішують не подавати заявку на кредит, боячись негативного рішення [15]. Це психологічний бар'єр, породжений як попереднім досвідом, так і стереотипами (що «серйозні» гроші дають тільки чоловічому бізнесу). Таким чином, існує потреба не лише у нових фінансових продуктах, а й у зміні підходів

фінансових установ – запровадженні гендерно чутливого банкінгу. Деякі банки вже тренують персонал неупереджено працювати з жінками-клієнтами, запускають спеціальні програми (наприклад, гарантійні механізми, коли держава частково гарантує кредит жінці-підприємиці, щоб зняти ризики для банку). Проте такі практики мають стати більш масовими.

Хоч інновації покликані підвищити прозорість, вони несуть і нові ризики безпеки та довіри до нових технологій. Жінки можуть остерігатися користуватися фінтех-застосунками через загрозу кібершахрайства або втрати коштів. Кейс «Bank run» з однією з українських онлайн-платформ у 2020 р. (коли користувачі зазнали масованої фішингової атаки) підірвав довіру частини аудиторії до суто цифрових банків. Тож бар'єром є питання безпеки: забезпечення кіберзахисту, наявність підтримки клієнтів, страхові механізми. Для жінок, які менше ризикують фінансами, це критично. Якщо вони не будуть впевнені у надійності інноваційного сервісу, то не перейдуть на нього. Це частково стримує, наприклад, активніше впровадження P2P-кредитування чи криптовалютних розрахунків у масовому бізнесі – потрібні гарантії від держави або авторитетних гравців ринку.

На рис. 2 підсумовано деякі з названих перешкод на прикладі результатів опитування підприємниць щодо труднощів у отриманні банківського кредиту. Як видно, найчастіше жінки згадують високі відсоткові ставки та ризики неплатежів/банкрутства як стримуючі фактори, а також брак довіри до банків.

Рис. 2. Найпоширеніші перепони для отримання кредиту жінками-підприємицями (опитування 2023 р.)

Джерело: створено за даними опитування КШЕ [12].

Враховуючи ці бар'єри, стає зрозумілим, що фінансові інновації самі по собі не є панацеєю – їх вплив залежить від ширшого середовища. Необхідно паралельно працювати над регуляторними змінами, освітніми ініціативами, культурними зсувами у фінансовому секторі. Тим не менш, навіть за наявних перепон, тенденція є позитивною: жінки в Україні демонструють високу здатність адаптуватися та освоювати нові можливості, якщо вони бачать у них користь для свого бізнесу. Про це свідчать і історії успіху, і статистика залучення жінок до програм підтримки.

Висновки. Проведений аналіз підтверджує, що інновації у фінансових послугах відіграють важливу роль у розширенні економічних можливостей жінок-підприємиць в Україні. У період 2022–2024 рр. відбулося помітне зростання участі жінок у підприємництві, і фінансові інновації стали одним з чинників, який цьому сприяв. Цифрові банки, платформи онлайн-консультацій, мікрокредитні програми і краудфандинг значно спростили доступ до капіталу для жінок, які раніше були недостатньо охоплені традиційною фінансовою системою. Жінки успішно користуються новими інструментами – від банківських застосунків до грантових сервісів – щоб запускати та розвивати свій бізнес навіть у складних умовах війни. Інновації сприяли також підвищенню фінансової грамотності та незалежності: підприємниці отримали більше контролю над фінансами, зменшилася залежність від неформальних джерел (родичів, знайомих) та посередників. Водночас, дослідження висвітлило і наявні проблеми: гендерний розрив у фінансуванні ще далекий від подолання, великі кредити та інвестиції залишаються малодоступними для жінок; частина цільової аудиторії поки не охоплена фінансовими інноваціями через освітні чи інфраструктурні бар'єри. Таким чином, фінансові інновації вже стали дієвим інструментом підтримки жінок-підприємиць, але їх потенціал реалізований не повністю – необхідні подальші зусилля для усунення бар'єрів та масштабування позитивного ефекту.

На основі отриманих результатів можна запропонувати ряд кроків для зацікавлених сторін (держави, фінансового сектору, громадських організацій), спрямованих на посилення підтримки жінок-підприємиць за допомогою фінансових інновацій:

1. Удосконалення фінансового середовища. Дерегуляція та розвиток правового поля для фінтех. Зокрема, пришвидшити імплементацію режиму відкритого банкінгу, що дозволить фінтех-компаніям створювати персоналізовані сервіси для жінок (наприклад, агрегатори рахунків, альтернативні скорингові системи для кредитування без застави). Створити регуляторні платформи для тестування нових фінансових продуктів (P2P-кредитування, криптовалютні платежі тощо) за участі МСБ, очолюваних жінками. Простішими словами, держава повинна бути більш гнучкою і «дружньою до інновацій», щоб корисні фінтех-рішення швидко з'являлися на ринку.

2. Цільові фінансові програми для жінок. Продовжувати і розширювати успішні програми грантів та пільгового кредитування, орієнтовані на жінок. Відновити (після стабілізації ситуації) програми типу «Український жіночий фонд», передбачивши співфінансування з боку міжнародних партнерів. Запровадити механізм портфельних гарантій для банків за кредитами, виданими жінкам-підприємницям (щоб держава гарантувала частину ризиків, стимулюючи банки більше кредитувати такі проекти). Розробити спеціальні «зелені» фінансові продукти для жінок, що поєднують цілі підтримки підприємництва і сталого розвитку (наприклад, кредити під низький відсоток на екологічні бізнес-проекти жінок).

3. Інвестиції в цифрову інфраструктуру та освіту. Забезпечити широкосмуговий інтернет і доступ до цифрових сервісів у сільській місцевості, щоб жінки по всій Україні могли користуватися онлайн-банкінгом та платформами підтримки. Реалізувати національну програму цифрової фінансової грамотності для підприємців, з фокусом на жінках: проводити вебінари, створити цикл навчальних відео про користування фінансовими додатками, кібергігієну, можливості краудфандингу тощо. Залучати

до цього банки та мобільних операторів у межах КСВ. Також інтегрувати модулі з фінансових інновацій у навчальні курси, що проводять центри підтримки бізнесу (наприклад, розділ про фінтех у тренінгах Дія.Бізнес). Мета – щоб кожна потенційна підприємиця знала, де і як вона може отримати фінансову підтримку та які новітні інструменти їй доступні.

4. Нетворкінг та менторство. Створити платформи для обміну досвідом серед жінок-підприємниць у сфері фінансів. Наприклад, регулярно проводити Форуми фінансових інновацій для жіночого бізнесу, де презентувати нові можливості (від банків, фондів, стартапів), ділитися історіями успіху використання фінтеху. Розвивати спільноти, де досвідчені підприємиці чи фінансистки менторять новачків у питаннях доступу до капіталу, підготовки заявок на фінансування тощо. Такі горизонтальні зв'язки допоможуть подолати психологічні бар'єри і створять культуру підтримки.

5. Моніторинг та дослідження. Продовжувати вивчення впливу впроваджених інновацій на становище жінок у бізнесі. Запровадити гендерно-дезагреговану статистику у фінансовому секторі: НБУ та інші регулятори мають публікувати дані, скільки жінок отримали кредити, на яку суму, яка частка жінок серед користувачів нових сервісів тощо. Це дозволить оцінювати прогрес та коригувати політики. Також доцільно проводити регулярні опитування підприємиць про їхні фінансові потреби і досвід – щоб нові інновації були доказово-орієнтованими, тобто відповідали реальним запитам.

Реалізація цих пропозицій потребує координації зусиль різних стейкхолдерів. Держава, фінансові установи, донори і самі жінки-підприємниці повинні спільно працювати над створенням інклюзивної фінансової екосистеми. Варто підкреслити, що інвестиції у фінансову інклюзію жінок – це інвестиції у розвиток економіки загалом. Дослідження McKinsey [16] показують, що підвищення економічної активності жінок позитивно впливає на ВВП країни. Отже, підтримка жіночого підприємництва через фінансові інновації є стратегічно важливою для післявоєнного відновлення та зростання України. Зняття бар'єрів і залучення жінок до усіх можливостей фінансового ринку зміцнить позиції малого бізнесу, сприятиме появі нових стартапів, підвищить добробут сімей і посилить принцип гендерної рівності як один з ключових у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Odessa Journal. Women's entrepreneurship during wartime: research results. 2024. 31 січня. URL: https://odessa-journal.com/womens-entrepreneurship-during-wartime-research-results
2. European Investment Bank. Investment in women entrepreneurs delivers higher returns. 2022. URL: https://www.eib.org/en/stories/investment-in-women-entrepreneurs
3. Women's World Banking. Advancing women-led MSMEs through digital financial inclusion. 2024. Червень. URL: https://www.womensworldbanking.org/wp-content/uploads/2024/06/WDFI-Advocacy-Hub_WhitePaper.pdf
4. PrivatBank. З початку війни активних клієнтів Приват24 побільшало на 1,5 мільйони (прес-реліз). 2022. 7 червня. URL: https://privatbank.ua/news/2022/6/7/z-pochatku-viyni-aktivnih-kliyentiv-privat24-pobilshalo-na-1-5-milyoni

5. ITC.ua (Катерина Даншина). Monobank 2.0: The largest neobank in Ukraine has a new design – for the first time in 6 years. 2024. 4 квітня. URL: https://itc.ua/en/news/monobank-2-0-the-largest-neobank-in-ukraine-has-a-new-design-for-the-first-time-in-6-years/
6. Muckerheide M. The finance gap for women entrepreneurs is $1.7 trillion. Here's how to close it. World Economic Forum. 2023. 26 жовтня. URL: https://www.weforum.org/stories/2023/10/women-entrepreneurs-finance-banking/
7. We-Fi Secretariat. Women Entrepreneurs Finance Initiative benefits almost 69,000 women entrepreneurs through $55 million in new funding. Women Entrepreneurs Finance Initiative. 2022. 26 квітня. URL: https://we-fi.org/fourth-round-funding-announcement/
8. Alom K., Rahman M. Z., Khan A. I., Akbar D., Hossain M. M., Ali M. A., Mallick A. Digital finance leads women entrepreneurship and poverty mitigation for sustainable development in Bangladesh. Journal of Innovation and Entrepreneurship. 2025. Vol. 14(34). URL: https://doi.org/10.1186/s13731-025-00471-2
9. Kropelnytska S. Financing options for women entrepreneurs in Ukraine: Opportunities and barriers. SSRN. 2024. 1 листопада. URL: https://doi.org/10.2139/ssrn.5053618
10. European Bank for Reconstruction and Development. Women in Business Programme in Ukraine. 2019. URL: https://openaid.se
11. EU4Business. Women in Business Programme empowers female entrepreneurs across Eastern Partnership countries. 2024. 25 квітня. URL: https://eu4business.eu/news/women-in-business-programme-empowers-female-entrepreneurs-across-eastern-partnership-countries/
12. KSE, Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Потреби та проблеми українських підприємиць в умовах повномасштабної війни: аналітичний звіт. Київ: KSE, 2024. URL: https://kse.ua
13. Ukrainian Association of Fintech and Innovation Companies – UAFIC. Ukrainian Fintech Catalog 2024: Fintech in numbers. 2023. URL: https://fintechua.org/catalog_2024eng
14. Huge Thing. Female Founders' Journey Report: Capital doesn't have a gender… but investors still do. AIN.Capital. 2025. 2 квітня. URL: https://en.ain.ua/2025/04/02/female-founders-journey-report/
15. Coleman S., Robb A. Why are female small business owners in the United States less likely to apply for bank loans than their male counterparts? Small Business Economics. 2009. Vol. 33(4). P. 397–411. URL: https://doi.org/10.1007/s11187-008-9104-6
16. McKinsey Global Institute. The power of parity: How advancing women's equality can add $12 trillion to global growth. McKinsey & Company, 2015. URL: https://www.mckinsey.com/featured-insights/employment-and-growth/how-advancing-womens-equality-can-add-12-trillion-to-global-growth

References:

1. Odessa Journal. (2024, January 31). Women's entrepreneurship during wartime: research results. Retrieved from https://odessa-journal.com/womens-entrepreneurship-during-wartime-research-results
2. European Investment Bank. (2022). Investment in women entrepreneurs delivers higher returns. [Online]. Retrieved from https://www.eib.org/en/stories/investment-in-women-entrepreneurs

3. Women's World Banking. (2024, June). *Advancing women-led MSMEs through digital financial inclusion*. https://www.womensworldbanking.org/wp-content/uploads/2024/06/WDFI-Advocacy-Hub_WhitePaper.pdf
4. PrivatBank. (2022, June 7). З початку війни активних клієнтів Приват24 побільшало на 1,5 мільйони (прес-реліз). Retrieved from https://privatbank.ua/news/2022/6/7/z-pochatku-viyni-aktivnih-kliyentiv-privat24-pobilshalo-na-1-5-milyoni
5. ITC.ua (Kateryna Danshyna). (2024, April 4). *Monobank 2.0: The largest neobank in Ukraine has a new design – for the first time in 6 years*. Retrieved from https://itc.ua/en/news/monobank-2-0-the-largest-neobank-in-ukraine-has-a-new-design-for-the-first-time-in-6-years/
6. Muckerheide, M. (2023, October 26). *The finance gap for women entrepreneurs is $1.7 trillion. Here's how to close it*. World Economic Forum. https://www.weforum.org/stories/2023/10/women-entrepreneurs-finance-banking/
7. We-Fi Secretariat. (2022, April 26). Women Entrepreneurs Finance Initiative benefits almost 69,000 women entrepreneurs through $55 million in new funding. Women Entrepreneurs Finance Initiative. https://we-fi.org/fourth-round-funding-announcement/
8. Alom, K., Rahman, M. Z., Khan, A. I., Akbar, D., Hossain, M. M., Ali, M. A., & Mallick, A. (2025). Digital finance leads women entrepreneurship and poverty mitigation for sustainable development in Bangladesh. *Journal of Innovation and Entrepreneurship, 14*(34). https://doi.org/10.1186/s13731-025-00471-2
9. Kropelnytska, S. (2024, November 1). *Financing options for women entrepreneurs in Ukraine: Opportunities and barriers*. SSRN. https://doi.org/10.2139/ssrn.5053618
10. European Bank for Reconstruction and Development. (2019). Women in Business Programme in Ukraine. [Project brief]. Retrieved from EBRD official site. https://openaid.se
11. EU4Business. (2024, April 25). *Women in Business Programme empowers female entrepreneurs across Eastern Partnership countries*. https://eu4business.eu/news/women-in-business-programme-empowers-female-entrepreneurs-across-eastern-partnership-countries/
12. KSE & Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2024). Потреби та проблеми українських підприємиць в умовах повномасштабної війни (аналітичний звіт). Київ: KSE. https://kse.ua
13. Ukrainian Association of Fintech and Innovation Companies – UAFIC. (2023). Ukrainian Fintech Catalog 2024: Fintech in numbers. [Online]. Available: https://fintechua.org/catalog_2024eng
14. Huge Thing. (2025, April 2). *Female Founders' Journey Report: Capital doesn't have a gender… but investors still do*. AIN.Capital. https://en.ain.ua/2025/04/02/female-founders-journey-report/
15. Coleman, S., & Robb, A. (2009). Why are female small business owners in the United States less likely to apply for bank loans than their male counterparts? *Small Business Economics, 33*(4), 397–411. https://doi.org/10.1007/s11187-008-9104-6
16. McKinsey Global Institute. (2015). *The power of parity: How advancing women's equality can add $12 trillion to global growth*. McKinsey & Company. https://www.mckinsey.com/featured-insights/employment-and-growth/how-advancing-womens-equality-can-add-12-trillion-to-global-growth